УДК 340.134:796:37.091.3
Мазін В.М.[1], Дзюбаненко В.І.[2]
[1] проф. НУ «Запорізька політехніка»
[2] провідний юрисконсульт юридичного відділу НУ «Запорізька політехніка»

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕ И

В.М. Мазін, В.І. Дзюбаненко

Сучасний розвиток сфери фізичної культури і спорту вимагає від фахівця не лише високого рівня професійно-методичної та організаційної підготовки, а й здатності діяти у складному правовому полі. Професійна діяльність тренера, викладача, менеджера спорту чи організатора змагань пов'язана з нормативним регулюванням трудових, адміністративних, цивільно-правових, медичних, дисциплінарних та міжнародних відносин. Тому проблема формування правових компетентностей майбутніх фахівців фізичної культури і спорту набуває системного значення, адже спорт дедалі виразніше функціонує як особлива соціальна інституція, що потребує належного правового забезпечення [1–3].

Наукові праці зі спортивного права засвідчують, що ця предметна галузь формується на перетині юридичного знання та специфіки спортивної діяльності. Саме така міждисциплінарність створює як нові можливості, так і труднощі для системи підготовки кадрів. Майбутні фахівці фізичної культури і спорту повинні орієнтуватися у базових правових механізмах регулювання власної професійної діяльності, однак освітні програми часто не

забезпечують цілісного уявлення про спортивне право, його структуру, функції та прикладне значення. У результаті правова складова підготовки нерідко зводиться до загальних відомостей про законодавство без належного зв'язку з реальними ситуаціями спортивної практики [1; 2].

Постановка проблеми полягає в тому, що між об'єктивним зростанням правових викликів у спорті та реальним рівнем готовності майбутніх фахівців до їх розв'язання існує суперечність. Сфера спорту охоплює питання правового статусу спортсмена, укладання контрактів, відповідальності учасників спортивного процесу, врегулювання спорів, дотримання вимог безпеки, медичного супроводу, захисту честі, гідності та персональних даних, а також реалізації прав людини у спорті. Для майбутнього фахівця ці питання вже не можуть залишатися периферійними, оскільки вони безпосередньо впливають на законність професійних рішень і якість управління спортивною діяльністю [2; 3].

Особливої ваги проблема набуває в умовах цифрової трансформації спорту. Електронні системи реєстрації спортсменів, цифрові платформи управління змаганнями, онлайн-комунікація, електронний документообіг і засоби моніторингу результатів створюють нові правові ситуації, до яких фахівець має бути підготовлений ще на етапі професійної освіти. У таких умовах правова компетентність означає не тільки знання нормативних актів, а й розуміння того, як правові норми застосовуються у цифровому середовищі та якими можуть бути наслідки неправомірних дій або бездіяльності [1; 2].

Не менш важливим є міжнародний контекст розвитку спорту. Інтеграція національних спортивних організацій у міжнародний простір, діяльність міжнародних федерацій, участь спортсменів у міжнародних змаганнях, антидопінгові правила та процедури спортивного арбітражу вимагають від майбутніх фахівців розуміння не лише національного, а й міжнародного виміру спортивного права. Це особливо актуально для України, яка потребує оновлення механізмів правового регулювання спортивної галузі відповідно до сучасних стандартів [1–3].

Аналіз сучасних підходів до конструювання змісту навчальних видань зі спортивного права дає підстави стверджувати, що підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту повинна спиратися щонайменше на три орієнтири: компетентнісний, міждисциплінарний та цифро-орієнтований. Компетентнісний підхід зосереджує увагу на здатності застосовувати правові знання для вирішення професійних завдань; міждисциплінарний – на поєднанні юридичних і спортивно-педагогічних уявлень; цифро-орієнтований – на врахуванні нових форматів комунікації, навчання й управління у спорті. Отже, правові компетентності слід розуміти не як

додатковий компонент підготовки, а як інтегральну складову професійної готовності майбутнього фахівця [2].

У цьому контексті правові компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту доцільно розглядати як сукупність взаємопов'язаних знань, умінь, способів мислення та професійних установок, які забезпечують правомірну, відповідальну й безпечну організацію спортивної діяльності. До їх змісту входять знання основ правового регулювання фізичної культури і спорту; розуміння прав та обов'язків спортсменів, тренерів, викладачів і спортивних організацій; уміння аналізувати типові юридичні ситуації у спорті; навички роботи з нормативними документами і локальними положеннями; готовність діяти відповідно до принципів законності, справедливості, академічної та спортивної доброчесності [1; 3].

Разом із тим наявні матеріали зі спортивного права дозволяють помітити змістові лакуни, які прямо впливають на постановку досліджуваної проблеми. Насамперед ідеться про недостатню увагу до питань прав людини у спорті, захисту спортсменів від дискримінації, булінгу та насильства, правових аспектів спортивного маркетингу, правового супроводу інноваційних технологій, а також особливостей функціонування спорту в умовах суспільних криз і воєнного стану. Для системи підготовки фахівців фізичної культури і спорту це означає необхідність перегляду самого бачення правової підготовки як чинника професійної компетентності й відповідальної поведінки у спорті [2].

Отже, постановка проблеми правових компетентностей майбутніх фахівців фізичної культури і спорту ґрунтується на трьох взаємопов'язаних обставинах: спортивна діяльність є сферою інтенсивних правових відносин; сучасні глобальні та цифрові виклики ускладнюють ці відносини; чинна практика професійної підготовки ще не повною мірою відповідає новим вимогам. Саме тому подальші дослідження мають бути спрямовані на уточнення структури правових компетентностей фахівця фізичної культури і спорту, визначення критеріїв та показників їх сформованості, а також на обґрунтування змісту й педагогічних умов їх цілеспрямованого формування у закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Максакова Р. М., Мазін В. М. До проблеми визначення предметної області спортивного права. *Спортивне право України: теоретичні та практичні проблеми формування галузі* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5 червня 2024 р.). Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2024. С. 154.

2. Харитонов Є. О. Спортивне право України : навчальний посібник. Одеса : Фенікс, 2019. 330 с.

3. Ющик О. О. Спортивне право: поняття та формування в національній правовій системі : монографія. Київ : Парламентське видавництво, 2023. 280 с.